

30 éves a Magyar Hadtudományi Társaság

Kibővített ünnepi elnökségi ülés a Stefánián, 2021. június 29.

Az 1990. október 13-án megalakult Magyar Hadtudományi Társaság 2020-ban lett 30 éves, ám a jeles évfordulóról történő méltó megemlékezés a COVID-járvány miatt kényszerűen az idei esztendőre halasztódott. A jubileumi rendezvényre végül ez év június 29-én került sor a Stefánia Palota Honvéd Kulturális Központban, ünnepélyes keretek között. Az ünnepségre meghívót kaptak a Társaság vezető tisztségviselői, a szakosztályok, klubok és tagozatok elnökei, a társszervek képviselői, valamint a „Hadtudomány ifjú tudósa” pályázaton nyertes középiskolások és felkészítő tanárai, tanintézetük vezetői. Az eseményt megtisztelte jelenlétével dr. Benkő Tibor Magyarország honvédelmi minisztere, dr. Ruszin-Szendi Romulusz vezérőrnagy, a Magyar Honvédség parancsnoka, dr. Tömböl László nyugállományú vezérezredes, a Társaság korábbi elnöke és prof. dr. Csikány Tamás dandártábornok, az MTA Hadtudományi Bizottsága elnöke, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos rektorhelyettese, valamint dr. Sticz László vezérőrnagy, haderőtervezési csoportfőnök, dr. Lippai Péter dandártábornok, kiképzési csoportfőnök és dr. Kovács László dandártábornok, a Magyar Honvédség kiberszemlélője.

Dr. Hegedűs Henrik, a Magyar Hadtudományi Társaság elnökhelyettese, vezető elnök köszöntését követően az ünnepi program nyitányaként a Társaság elnöke, prof. dr. Szenes Zoltán nyugállományú vezérezredes mutatta be előadásban az alapítástól megtett utat, az MHTT történetét. A Társaság 1990-ben alulról jövő kezdeményezés eredményeként jött létre (a már működő Kiss Károly Hadtudományi Klubból kiindulva), de fölülről, a honvédelmi politika formálói és a Magyar Honvédség vezetése is támogatta az új civil szervezet megalakulását, a régi szovjet hadtudomány felváltásának, az önálló nemzeti hadtudomány fejlesztésének lehetőségét látva benne. Az 1991-ben 760 taggal és számos szakosztállyal működő szervezet, amely 2004-ben megkapta a civil, közhasznú szervezet státuszát, a folyamatos változások eredményeként mára letisztult belső struktúrával, 20 szakosztályban, 3 klubban és 2 tagozatban tevékenykedő mintegy 670 fős tagsággal rendelkezik.

Szenes Zoltán hangsúlyozta, hogy a Társaság a civil és a katonai szféra határán tevékenykedik, és ezért szoros szálakkal kötődik a Magyar Honvédséghez és a Honvédelmi Minisztériumhoz, valamint a tisztképzés intézményeihez (ZMNE, NKE) és a honvédelmi szférához kapcsolódó szervezetekhez, de ugyanígy együttműködik a civil tudományosság résztvevőivel, a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi

Bizottságával és a köztisztviselői tagsággal is. A rövid előadás keretében az elmúlt három évtized történetét négy fő tendenciát fölrajzolva írta le: 1) az állandó szervezeti átalakulás; 2) a részdiszciplínák (rendvédelem, katasztrófavédelem stb.) önállósodása miatti osztódás és kiválás, új társszervezetek kialakulása (mint például a Magyar Rendészettudományi Társaság), amelyekkel az MHTT-ben is megmaradt eredeti szakosztályok (például a Belügyi Szakosztály) jelentik az összekötő kapcsot; 3) kooperáció más civil társaságokkal és szervezetekkel, amelyet a velük megkötött 30 együttműködési megállapodás fémjeléz és végül 4) a nemzetközi térbe való kilépés (ez utóbbi irányban egyelőre csak néhány lépés történt).

Az elnök fontosnak tartotta leszögezni, hogy az elmúlt 30 esztendőben az MHTT fő feladata mindvégig a tudomány szolgálatára volt és maradt. Ennek tanúbizonysága az 1995-ben a Társaság kiadásában napvilágot látott kétkötetes *Hadtudományi Lexikon* és a 2019-ben megjelent, azt kiegészítő *Hadtudományi lexikon. Új kötet-e*, amelyek együtt átfogják a hadtudomány egészét. A magyar honvédelem érdekében végzett kutatások eredményeinek közzététele, hasznosulása érdekében alapította meg a Társaság már 1990-ben a *Hadtudomány* című folyóiratot is, amelynek első száma 1991-ben jelent meg, s immár a 31. évfolyamába lépve folyamatosan betölti a neki szánt szerepet. 2020-ban például a nyomtatott számban 35, az online verzióban 12 tanulmány tájékoztatót a Hadművészet, a Biztonságpolitika, a Honvédelem, a Védelemgazdaság, a Katonai műszaki kutatás, a Hadtörténelem és a honvédelemmel kapcsolatos Társadalomtudományok legújabb fejleményeiről. Ugyancsak az MHTT berkeiben folyó tudományos kutatásokat jeleníti meg Budavári Krisztina *A magyar védelmi ipar helyzete és fejlődési lehetőségei* címmel 2021-ben napvilágot látott e-book kötete a Társaság kiadásában és a *Mai NATO* című tanulmánykötet a Zrínyi Kiadó gondozásában.

Szenes Zoltán szólt a Társaságban folyó szakmai-tudományos közéletéről, az éves nagy konferenciák rendszeréről, amelynek keretében az elmúlt évtizedek alatt 48 tudományos szimpózium valósult meg az MHTT szervezésében, a szakosztályi és klubrendezvényekről (mint amilyen például az évente visszatérő robotikai és logisztikai konferenciák, a Mindenki hadtudománya sorozat, a Kiss Károly Hadtudományi Klub előadásai), a partner szervezetekkel közösen megvalósított programokról. Minden megjelent figyelmébe ajánlotta a Társaság harminc évét bemutató, erre az alkalomra készült kiadványt (*30 év a hadtudomány szolgálatában 1990–2020*), amely részletesen bemutatja nemcsak a szervezetet, de a rendezvényeket, előadásokat, kiadványokat.

Befejezésül a Társaság előtt álló feladatokat közül említett néhányat (partneri kapcsolatok erősítése az MH szervezeteivel, például a Modernizációs Intézettel, a nemzetköziesítés erősítése a *Hadtudomány* folyóiratban és a Társaság kapcsolatrendszerében), s közülük legfontosabbnak a fiatalítás fontosságát jelölte meg; a fiatalok létszámának növelését a tagságon belül és a vezető tisztségviselők között, valamint a számukra is vonzó programok, kutatási projektek elindítását.

Az ünnepi ülés dr. Benkő Tibor honvédelmi miniszter köszöntőjével folytatódott, aki az utóbbi gondolathoz kapcsolódva a jelenlévő középiskolásokhoz is szólt. A 30. évforduló alkalmából gratulált a Magyar Hadtudományi Társaság tagjainak, vezetőinek és a diákoknak, valamint tanáraiknak a lelkiismeretes tudományos munkáért, az elhivatottságért. Napjaink számos új kihívása miatt a tudományos feldolgozó

munka ma fontosabb, mint valaha, mondta, ezért a Társaságot a létszám bővítésére, az ország érdekében végzett elhivatott, elkötelezett munka folytatására biztatta, egyúttal az innováció, a megújulás szükségességére hívta fel figyelmet, amelyhez a fiatalok jelentősen hozzájárulhatnak. Utóbbiaktól az elődök és a hagyományok tiszteletét kérte, és hangsúlyozta a tudományos kutató munka hasznosságát a gyakorlati életben. A Magyar Hadtudományi Társaság elmúlt évtizedekben folytatott tevékenységét megköszönve, további sikereket kívánt, és egy díszes, miniszteri elismerő oklevelet nyújtott át, amelyet Szenes Zoltán elnök köszönt meg.

Ezt követően további elismerések átadására került sor. Dr. Benkő Tibor a Honvédelemért kitüntetett cím II. osztályát adományozta Kissné Petró Emesének, Társaságunk titkárának az MHTT érdekében évtizedek óta folytatott lelkiismeretes munkájáért, majd Szenes Zoltán a Társaság legmagasabb kitüntetését, a Tanárky Sándor-díjat nyújtotta át professzor emeritus Munk Sándor nyugállományú ezredesnek, a díjazott életútját és érdemeit bemutató laudáció kíséretében, valamint a 2021. évi Korponay Sándor-díjat dr. habil. Tóth Bencének, az NKE HHK Természettudományi Tanszék adjunktusának, akit a Magyar Hadtudományi Társaság Védelemgazdaság és Logisztikai Szakosztálya terjesztett fel az elismerésre. Tóth Bence eddigi pályafutását, egyetemi, tudományos közéleti tevékenységét Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes asszony mutatta be és méltatta a megjelenteknek.

A 30 éves jubileumi ünnepség adott alkalmat a Magyar Hadtudományi Társaság által a kadétprogramban részt vevő 12 meghívott középiskola diákjai számára 2020-ban és 2021-ben a „Hadtudomány ifjú tudósa” címmel (a NATO a fiatalok szemével, honvéd kadét és az MH haditechnikai modernizációja, kedvenc haditechnikai eszközöm témakörben) kiírt pályázat díjátadására. A pandémia miatt ugyanis a 2020. évi pályázat díjazottjainak erre korábban nem nyílt lehetőség. Talán nem tévedünk, ha azt gondoljuk, hogy bőségesen kárpótolta a fiatalokat és felkészítő

tanáraikat a várakozásért az, hogy ezúttal Magyarország honvédelmi miniszterétől vehették át jutalmukat. A két évben összesen 14 pályamű érkezett be a Társasághoz, ebből 8 részesült oklevélben és könyvjutalomban.

A program az MH új parancsnoka, dr. Ruszin-Szendi Romulusz vezérőrnagy (a Magyar Hadtudományi Társaság 2004-ben Korponay János-díjjal elismert tagja) *Az MH modernizációja és a hadtudomány* című előadásával folytatódott.

A parancsnok a dolgok gyökeres megváltoztatásának szükségességéről szóló Széchenyi István idézettel kezdte mondandóját: „Igazi javítást nem mindig lehet a fennállóknak csupán csak módosításával eszközölni... ily esetekben a réginek gyökerestől megsemmisítése és az újnak gyökeres felállítása szükséges.” Ebből kiindulva beszélt azokról a kérdésekről, dilemmákról, amelyek napjainkban megfogalmazódnak a hadseregfejlesztés kapcsán, és amelyek megválaszolásához a tudomány segítsége szükséges. Mindjárt az első ezek között az úgynevezett stratégiai védelmi dilemma, amely az ország megvédésének öt lehetséges útja közötti választást tesz szükségessé: 1) semlegesség; 2) tömegpusztító fegyverek adta elrettentés; 3) nagy haderők másolása (mind egyik hadszíntéren, doménben teljes képesség fenntartása); 4) szövetség, kollektív védelem; 5) a fentiek valamilyen kombinációja (például másolás és szövetség). Ma a magyar fegyveres erő ez utóbbi úton jár – mondta –, de eldöntendő, hogy biztosan ez és így a helyes-e?

A következő kérdés, amely a 21. században fölmerül és a tudomány választást igényli, „a háború”-val kapcsolatos: megváltozik-e, megváltozott-e a háború természete korunkban? Milyen háborúra kell felkészülni és felkészíteni a katonát? Melyik doménben? – tette fel a kérdést az MH parancsnoka. Ezzel kapcsolatban beszélt a béketámogató műveletekről, amely elnevezésével ellentétben az egyes katonák szintjén háború (nap mint nap felkészülniük kell lenni a fegyveres összecsapásra). Miért kellene megvívni a következő háborút – sorolta tovább a kérdéseket: a védelem, a becsület, valamilyen érdek, érdekek, esetleg egy kollektív cél miatt?

És hogyan fogják megvívni ezt a háborút: katonákkal/robotokkal vagy ezek kombinációjával? Mi lesz a döntő tényező: a tömeg vagy a technológia?

Mindezek tisztázása után az a kérdés merül fel, hogyan lehet megnyerni, megnyerhető-e a következő háború? Vajon a hadtudományban elfogadott (Clausewitz és Jomini hadtudományi elveire épülő) döntő csaták elve lejárt? Mit jelent a győzelem napjainkban: győzelem az, ha nem veszítünk? Ruszin-Szendi Romulusz szerint napjaink hadtudósainak ezekre a kérdésekre kell keresnie a választ. A nemzeti haderő fejlesztése során tisztázni kell ezeket a kérdéseket – mondta, és ehhez fölvezette azt az öt alapelvet, amely véleménye szerint a fegyveres konfliktusokat eldönti, amelyek követésével a győzelem elérhető:

- soha ne kezdj harcba valamiféle (morális, technikai. létszám, kezdeményezés stb.) egyértelmű előny nélkül (Jomini);
- tartsd fent a kommunikációt a baráti erővel (nem csak a katonai, a kormányzati szervekkel, a civil lakossággal stb.);
- mindig tiszteld az ellenséget;
- ne téveszd szem elől az igazi célt;
- építs és tarts fenn világos vezetésirányítási rendszert (felelősség).

Előadása végén az MH parancsnoka segítséget kért a tudománytól, a hadtudósoktól a gondolkodás és a technológiai fejlesztés területén az MH sikeressége érdekében. Ezt követően Ruszin-Szendi Romulusz vezérőrnagy elismerésként tárgyjutalmat adott át prof. dr. Szilágyi Tivadar nyugállományú ezredesnek az MH HVK Hadtudományért Alapítvány volt elnökének és Bitta Róbert nyugállományú ezredesnek az Alapítvány volt titkárnak, valamint dr. habil Krizbai János c. egyetemi tanár, nyugállományú ezredesnek, az MHTT elnökhelyettesének, a Humánfejlesztési Szakosztály elnökének a magyar hadtudomány szolgálata érdekében huzamosan végzett munkájukért.

A program a szünet után a Tanárky-díjban részesült Munk Sándor az interoperabilitás és a haderőfejlesztés kapcsolatáról tartott „székfoglaló” előadásával

folymatódott. Munk professzor kedves kutatási területét ismertette röviden szólt az interopeabilitás fogalmáról, jelentéséről, annak a haderőfejlesztésben játszott szerepéről, és néhány konkrét feladatról, példáról, amelyben ez az elméleti keret fontos gyakorlati jelentőségre tesz szert, alkalmazást nyer.

Az MHTT 30. születésnapjának ünneplése az együttműködő társszervek képviselőinek köszöntőjével folytatódtott, amelynek során előbb Valenta László nyugállományú rendőr tábornok, a Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetségének elnöke, majd a Magyar Rendészettudományi Társaság főtítkára, dr. Kovács Gábor nyugállományú rendőr dandártábornok köszöntötte a társaságot. Mindkét szervezet emléktárgyat adományozott a jeles évfordulóra Társaságunknak, amelyet Szenes Zoltán elnök vett át.

A közös fotózással és állófogadással zárult szép, tartalmas ünnepség azt az útralót adta a résztvevőknek és a társaság valamennyi tagjának, hogy a Magyar Hadtudományi Társaságban a magyar hadtudomány, a honvédelem érdekében végzett munka hasznos, a társadalom, az MH és a HM által is elismert, folytatásra érdemes.

Hausner Gábor

A különleges jogrend reformja

Az MHTT és az MKJHT közös workshopja

A Magyar Hadtudományi Társaság a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társasággal együttműködésben 2021. november 3-án rendezte meg „A különleges jogrend reformja” című workshopot a Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi Campus területén. A szakértői tanácskozáson két szekcióban összesen hat előadást hallgathattak meg az érdeklődők.

Az első szekció levezető elnöki tisztét *Prof. Dr. Szenes Zoltán ny. vezérezredes*, a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke látta el. A szekció első előadója *Dr. Till Szabolcs ezredes*, a HM Közigazgatási Államtitkári Titkárság vezető szakreferense, az NKE HHK Honvédelmi Jogi és Igazgatási Tanszék egyetemi tanársegédje volt, aki a „Különleges jogrend és jogállamiság 2020–2023 (Fórumok és kontextusok)” címmel politológiai szempontból vizsgálta a különleges jogrend reformjának várható megítélését. Az előadó hipotézisét az alábbiak szerint fogalmazta meg: „A különleges jogrenddel összefüggő vizsgálatok fókuszában általában a szabályozás áll, míg az esetleges jogsérelmek elbírálása a nemzeti vagy nemzetközi bírói fórumrendszer feladata. A COVID-járványkezelés következtében változó fókuszú nemzetközi elvárásrendszer következtében az Alaptörvény kilencedik módosítása is a jogállamiság kontextusában kerül – visszatérő és részben ambivalens módon – megítélésre.”

Az előadó a témával kapcsolatban felhívta a hallgatóság figyelmét a nemzetközi politikában megjelenő konceptualizálás szerepére. Az előadás további részében részletesen beszélt a védelmi és biztonsági reform összefüggéseiről a „Fórumok és kontextusok” alcímhez kapcsolódóan. Ennek során bemutatta az Emberi Jogok Európai Bírósága, a Velencei Bizottság jogértelmezését, az Európai Unió országjelentését és a COVID- járvány tapasztalatait is.

A szekció második előadója *Dr. Farkas Ádám százados*, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat jogi szaktisztje, a Honvédelmi Jogi és Igazgatási Tanszék egyetemi adjunktusa „A 21. századi kihívások és az államszervezet változása” címmel mutatta be korunk biztonsági kihívásainak jellemzőit.

Az előadó az „új típusú kihívások” jellemzőit az alábbiak szerint foglalta össze: a technikai megoldások fejlődése miatt rendkívüli mértékben kiszélesedett a beavatkozók köre és a beavatkozások sebessége; a hatások elszakadnak a fizikai tértől; az összetett hatások miatt nem lehetséges tisztán politikai, katonai, rendészeti és nemzetbiztonsági eszközökkel kezelni, valamint hatásuk közvetlenül képes befolyásolni

a védekezés társadalmi és nemzetközi megítélését, háttérét. Ezt követően bemutatta a 20. századi biztonságfelfogást, mely a legnagyobb fenyegetésnek a katonai erő alkalmazását tekintette. Beszélte arról, hogy ez a felfogás hogyan változott meg a 21. században. A magyar különleges jogrendi gondolkodással kapcsolatban hangsúlyozta a *rendszerűség fontosságát* mind a gondolkodásmód, mind pedig a szervezeti-szabályozási-működési keretek tekintetében.

A szekció harmadik előadója *Dr. Kádár Pál dandártábornok*, a Miniszterelnöki Kormányiroda Közigazgatási Államtitkári Titkárság vezető kormányfőtanácsosa, a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság elnöke „A különleges jogrendi szabályrendszer reformja” címmel mutatta be a különleges jogrend szabályozásának fejlődését hazánkban a rendszerváltástól napjainkig, valamint a várható változásokat. Az előadó felhívta a figyelmet a különleges jogrend szerepére az államszervezet működésében, a jogállami feltételek fontosságára, illetve hangsúlyozta, hogy a különleges jogrend nem másik jogrend életbelépését jelenti, feladata „mindössze” a béke jogrend kiegészítése. A különleges jogrendi szabályrendszer változásainak 1989-től történő bemutatása során a hallgatóság bepillantást nyerhetett azokba a történelmi eseményekbe, melyek szükségessé tették a váratlan támadás, a megelőző védelmi helyzet, illetve a terrorveszélyhelyzet intézményrendszerének bevezetését. Az előadó a jövővel kapcsolatban tájékoztatta a hallgatóságot Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosításából származó változásokról, bemutatta a 2023. július 1. utáni különleges jogrendi helyzeteket (hadiállapot, szükségállapot, veszélyhelyzet) illetve az ehhez kapcsolódó szabályozási környezet változásait (2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról, új honvédelmi törvény, módosuló katasztrófavédelmi törvény). Felhívta a figyelmet arra, hogy különleges jogrenddel kapcsolatos szükségességi-arányossági tesztnek való megfelelés érdekében jelenleg is mintegy 50 törvényi szintű szabály felülvizsgálata zajlik.

A workshop második szekciójának levezető elnöki feladatait *Dr. Kádár Pál dandártábornok* látta el.

A szekció első előadójaként *Dr. Petruska Ferenc alezredes*, a Honvédelmi Jogi és Igazgatási Tanszék megbízott tanszékvezetője, egyetemi adjunktus tartott előadást

a „LAWFARE, a joggal való hadviselés egyes kérdései” címmel. Betekintést kaphatunk a lawfare történeti kialakulásába, megismerhettük fogalmának változásait. Az előadó két csoportba osztotta a lawfare eseteit, megkülönböztette az intézményes jogi hadviselést (*instrumental lawfare*), illetve a nemzetközi közjogtól való eltérő megfelelést (*compliance - leverage disparity lawfare*). Az előadás második felében a jóhiszemű pervitel és a lawfare elhatárolásának fontosságát és nehézségeit elemezte az előadó. Az előadás zárásaként javaslat hangozott el a lawfare fogalmának kiterjesztésére, illetve magyar elnevezésének (jogharc) megalkotására.

A következő előadás „A Különleges Műveleti Erők általános feladatai a különleges jogrendben” címet viselte. Előadója *Szekeres Zoltán ezredes*, az MHP Különleges Műveleti Haderőnemi Szemléltetés titkárságvezetője volt. A hallgatóság tájékoztatást kapott a különleges műveletek főbb jellemzőiről, illetve a magyar Különleges Műveleti Erők (SOF) feladatrendszeréről. A különleges erők alkalmazása során harcászati feladat kerül végrehajtásra stratégiai célból, éppen ezért az előadó kiemelte annak fontosságát, hogy a jogalkotás során világosan kijelölésre kerüljenek a jog- és hatáskörök, mert a végrehajtó katonát meg kell védeni. Az előadás során röviden ismertette az afganisztáni kimenekítési műveletet, illetve bemutatta a lett különleges műveleti erők alkalmazásának koncepcióját.

A workshopot záró előadást *Prof. Dr. Szenes Zoltán*, az NKE HHK Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék professor emeritusa tartotta „A hibrid hadviselés szabályozása Magyarországon” címmel. Az előadás során bemutatta a V4 hibrid hadviselési kutatási projektet, melyben a kutatók a visegrádi országok hibridfenyegetés-felfogását, a tett intézkedéseket, a hibrid fenyegetések elleni nemzetközi együttműködés kérdéseit vizsgálták. Ismertette a magyar stratégiai dokumentumok (Nemzeti Biztonsági Stratégia, Nemzeti Katonai Stratégia) témakörben való egymásra épülését, a hibriddel kapcsolatos jogszabályi előírásokat. A Nemzeti Biztonsági Stratégia alapján a hibrid műveletek a háborús küszöb alatti műveletként kerültek meghatározásra, a hibrid műveletek elleni védelem sikerességéhez összkormányzati intézkedés szükséges. Végül kiemelte a nemzeti reziliencia fontosságát a nemzetközi együttműködés erősítése mellett. A jövővel kapcsolatban pozitívként emelte ki a Nemzeti Védelmi és Biztonsági Fórum létrehozását 2023-tól.

A workshop mindkét szekciója 30-30 perces vitával zárult, melynek során az érdeklődők kérdéseket intéztek az előadókhöz, illetve a különböző szakterületekről érkezett szakértők megjegyzéseikkel segítették a közös gondolkodást. A szakértői tanácskozás során a rendező társaságok elnökei kiemelték az előadások sokszínűségét, hiszen a résztvevők politológiai, biztonságpolitikai, jogi, lawfare, katonai végrehajtói szint szemszögéből is foglalkoztak a különleges jogrend reformjával. Aláhúzták, hogy jelenleg a megújuláshoz a legfelsőbb állami vezetés részéről is rendelkezésre áll kellő figyelem és támogatás, ami lehetővé teszi egy rugalmas szabályozás létrehozását, hiszen gyorsan változó világunkban másképpen nem lehetséges minden helyzetre felkészülni és adekvát választ adni.

Az elnökök megállapodtak abban is, hogy a két társaság tovább folytatja az együttműködést.

Kenessei Zsolt

Egykori elnökünkre emlékezünk

Szabó József (1928–2021)

Tisztelettel és szeretettel vettünk búcsút 2021. november 29-én a Fiumei úti Sírkertben dr. Szabó József vezérőrnagytól, az aranykoszorús vadászpilótától, a Magyar Néphadsereg repülőfőnökétől, a szovjet–magyar űrrepülés egyik szervezőjétől, a Magyar Hadtudományi Társaság volt elnökétől, a hadtudóstól és egyetemi tanártól. Az MH Légierő nevében Kilián Nándor vezérőrnagy, haderőnemi légierő szemlélő, az MHTT és az MTA Hadtudományi Bizottság nevében Szenes Zoltán nyugállományú vezérezredes, MHTT elnök, az MHTT Légierő Szakosztály nevében Kocsis László nyugállományú mérnök ezredes búcsúzott. Október 6-án ragadta el a kegyetlen halál. Október 20-án lett volna 93 éves.

Micsoda életet élt!

Büszke volt szüleine, testvéreire, szűkebb hazájára, a Borsod megyei Szentsimonra, egyszerű származására. Katonai karrierjét valóságos felemelkedésnek élte meg.

Érettségivel került a hadseregbe, a karcagi Református Nagykun Gimnáziumban tanult, ahol eldöntötte, hogy vadászpilóta lesz. A Honvéd Kossuth Akadémia repülőtisztai tagozatán szerzett végzettséget. Az első, tízfős repülőosztály hallgatója lett, s a növendékek közül elsőként repült önállóan a Bücker–133-as kiképzőgépen. Az elsőség sokszor végig kísérte katonai karrierje során. Öt évet tanult a Szovjetunióban, a Monyinói Repülő Akadémián, ahol 1955-ben mester diplomát kapott. 1966 és 1969 között tudományos továbbképzésen vett részt, 1969-ben lett a hadtudomány kandidátusa. A cím alapján kapta meg a Műszaki Egyetemen a természettudományi dr. univ fokozatot. A tudományos felkészülésben azonban nem állt meg, 1988-ban megszerezte a hadtudomány doktora címet. Egy évvel később a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) címzetes egyetemi tanára lett.

Pályája szépen ívelt felfelé, gyorsan jött minden, mint az augusztusi csillaghullás. Soron kívüli előléptetések, kitüntetések, magasabbnál magasabb beosztások kísérték szolgálati útját. Alezredesi rendfokozatig minden egyes rangban soron kívül léptették elő, 1973-ban lett ezredes. 56 éves volt, amikor kinevezték tábornoknak. 31 elismerés fémjelezte katonai pályáját, minden kitüntetést megkapott, amit abban a korban lehetett: kétszer részesült a Kiváló Szolgálatért Érdemérem, illetve kétszer a Vörös Csillag Érdemrend elismerésben.

Szakmai kiképzési és repülőfőnöki feladatkörök rendszeres váltása jellemezte karrierjét. Tanított a ZMKA Repülő Tanszékén, volt kiképzési osztályvezető az

Országos Légvédelmi Parancsnokságon, dolgozott Kecskeméten a Repülő Kiképző Központ parancsnok-helyetteseként, szolgált alosztályvezetőként a Vezérkarnál. Ellátta az 1. honi légvédelmi hadosztály repülőfőnöki beosztást, majd 1972–1973-ban részt vett az önálló MN Repülő Főnökség felállításában. Itt előbb főnökhelyettesként dolgozott, utóbb elérte szakmai pályafutásának csúcsát, 1984–1986 között az MN Repülőfőnöke lett. Abban a másfél évtizedben, amikor a Repülő Főnökségen szolgált, jelentős változások történtek a légvédelmi és repülőcsapatoknál: megváltozott a vezetés rendszere, előbb MiG–21-es vadászgépek, majd Szu–22 vadászbombázó gépek érkeztek, fejlesztették a katonai szállító és helikopter erőket. Emlékszem, egy PhD védésen azt mondta nekem, hogy repülőfőnök korában 140 vadászgép és 30 kiképzőgép tartozott hozzá.

Négy évtizedes pályafutása alatt több mint 5000 órát repült motoros és sugárhajtású vadászgépeken. Aranykoszorús I. osztályú vadászpilóta volt. Katonai szolgálata során végig hatalmas ambícióval, fegyelmезetten dolgozott, hitte, hogy a tehetség, a munka és a tanulás meghozza gyümölcsét. Ezt a mentalitást ismerte el az MH parancsnoka, dr. Ruszin-Szendi Romulusz altábornagy is, az MH halottja minősítéséről szóló parancsában: „Elévülhetetlen érdemeket szerzett a repülőcsapatok harckészültségének fejlesztésében és magas szinten tartásában. Munkája mellett folyamatosan szakmai képzésére is kiemelt figyelmet fordított”¹

Szabó József első szuperszonikus repülése a MiG–21F vadászgépen 1961. április 12-re volt tervezve, amikor Jurij Gagarin a Voszto–I. űrhajóval megkerülte a földet. Az általános repülési tilalom miatt azonban erre csak két nap múlva került sor. Az első űrrepülés azonban nyomot hagyott benne: 33 évesen, őrnagyként még arról álmodozott, hogy egyszer űrhajós lesz. Bár ez nem adatott meg neki, de igen közel került az űrrepüléshez. 1976-tól részt vett a szovjet–magyar űrrepülés előkészítésében. Igen jól jött akkor tudományos felkészültsége, hiszen rendszeres meghívottja volt a moszkvai Interkozmosz Tanács üléseinek, szakértő tagja volt az Űrkutatási Állami Bizottságnak egészen 1980-ig. 1986 és 1988 között pedig az MTA Interkozmosz Tanács tagjaként tevékenykedett. Dr. Hidegh János orvos vezérőrnaggyal együtt közvetlenül felelt az űrhajósjelöltek (Farkas Bertalan főhadnagy, Magyarai Béla főhadnagy, Buczkó Imre százados, Elek László százados) kiválasztásáért és felkészítéséért. Ő javasolta elsőként, hogy Farkas Bertalan legyen a kiválasztott magyar űrhajós. 1980. május 26-án ott volt Bajkonurban az űrhajó startjánál és a szerencsés földet érésnél egyaránt. Részt vett az űrutazás tudományos programjának összeállításában, szakértőként közreműködött a Központi Fizikai Kutatóintézet Pille műszercsaládja létrehozásában. Örült annak, hogy az elmúlt években ismét fellendült Magyarországon az űrkutatás, van már űrstratégiánk, intézményi rendszerünk a Külgazdasági és Külügyminisztériumban és a Magyar Honvédség Modernizációs Intézetében.

Szabó József vezérőrnagy 60 éves korában ment nyugdíjba, a repülést felváltotta tudományos és oktatói munkával. Ma biztos ő lenne a Honvédelmi Minisztérium új nyugdíjpolitikájának ékköve, aki a nyugdíjas éveit is, második karrierként, egészen haláláig, a hazát szolgálta. Az új aktív korszakban nem a munkát látta, hanem hitt a tudás és tapasztalat átadásában, hasznosításában. Számos közéleti funkciója és megbízatása volt. 1994-ben Ács Tiborral és Deák Péterrel együtt javasolta a Hadtudományi

1 Magyar Honvédség Parancsnokának 1414/2021. sz. személyügyi parancsa. ITSZ: 01006/5/10/L. SZI:2026.

Bizottság újbóli felállítását a Magyar Tudományos Akadémián. Emellett három cikluson keresztül vezette a Magyar Hadtudományi Társaságot, érdemei elismeréseképpen a Társaság örökös tagja lett.

Több mint 200 tudományos publikációja jelent meg, amelyek ma a katonai repülés fontos szakirodalmát képezik. Elég megemlíteni az *Úrrepülés – A kozmosz útjain* (1985) című könyvét, *A magyar katonai repülés története* (2008) című munkáját, amit közösen írt M. Szabó Miklóssal, az MTA rendes tagjával, *Az ember és a világűr: Az úrdinamika fizikai alapjai* (2011) egyetemi jegyzetét, valamint a Grósz Andorral és Remes Péterrel közösen írt *Magyar repülés- és orvostan története* (2013) című hiánypótló művet. Különleges vonzalma volt a gigantikus tudományszervezési feladatok, az enciklopédikus könyvek, szótárak, lexikonok szerkesztéséhez. Így akarta hatalmas tudását és tapasztalatait átadni, „nyomot hagyni”, a fiatalokat tanítani. Közreműködött az *Úrhajózási Lexikon* (1981, 1984) elkészítésében, szerkesztője volt a *Repülési Lexikon*nak (1991), főszerkesztője a kétkötetes *Hadtudományi Lexikon*nak (1995), de ott bábáskodott a hadtudományi lexikon új kötetének (2019) megszületése mellett is. Hosszú időn keresztül szerkesztette a *Repülés világa* című tudományos szakmai folyóiratot és a *Magyar szárnyak* repülési évkönyvet.

A tudományszervezés mellett igen nagy örömet okozott neki a tanítás. 1994-től gyakorlatilag 90 éves koráig tanította az Úrdinamika elnevezésű, saját fejlesztésű, szabadon választható tantárgyát a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, majd az Óbudai Egyetemen. Beszélgetéseink során igen lelkesen beszélt oktatási tapasztalatairól, hallgatócentrikus munkájáról, az újabb és újabb úrkutatási eredmények megismertetésének fontosságáról. Szabó József professzor három egyetemen is aktívan részt vett a doktorképzésben (Műszaki Egyetem, ZMNE, NKE), két tucat doktorandusza volt, 70 alkalommal közreműködött doktori eljárások elbírálásában. Második karrierjének munkásságát is számos elismerés övezte: a Magyar Repüléstudományért Emlékérem (1994), a Magyar Úrkutatásért Emlékérem (1995), Zrínyi Díj (1998), Honvédelemért Kitüntető Cím első fokozata (2001) és a Tanárky Sándor-díj (2002).

Szabó József tábornok szerencsés volt, hiszen a család mindig mellette állt, nehéz időkben erőt adott neki. Felesége, Edit asszony, 68 éven át volt támasza, gyermekeit és unokáit nagyon szerette. Boldogsággal töltötte el, és mindig nagy belső erőt jelentett számára az a tudat és érzés, hogy szeretetteljes és összetartó családja van.

2021. november 29-i temetésén búcsúzott tőle a Magyar Honvédség, a Honvéd Légierő, volt munkatársak, bajtársak, barátok és tisztelők sokasága, búcsúzott tőle a Magyar Hadtudományi Társaság szakmai közössége. Kedvenc költője, József Attila *Pilóta* című versében így írt:

*Te elrepülsz,
A felhők gyűrődnek, mint a paplanod...
S homlokod fölött az ég
Lehorpad és felduzzad megint...*

Emlékedet megőrizzük! Isten áldjon, nyugodj békében, a viszontlátásra!

Szenes Zoltán